

Varga Miklós*

A Nemzetközi Büntetőbíróság és az ENSZ Biztonsági Tanácsának kapcsolata

A holland főváros, Hága három nemzetközi bíróságnak is székhelye. Az első és a legrégebbi a Nemzetközi Bíróság (International Court of Justice – ICJ), mely alapvetően az államok közötti jogviták eldöntésében illetékes. A magyar közvélemény leginkább a bős–nagyvarosi vízlépcső ügyében lezajlott magyar–szlovák per kapcsán ismerheti. A másik tetsület, a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek megbüntetésére az ENSZ BT 1993. május 25-én meghozott 827. határozatával létrehozott Nemzetközi Törvényszék (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY), mely nem tévesztendő össze a jelen írás tárgyát képező Nemzetközi Büntetőbírósággal (International Criminal Court – ICC). Bár az ICTY hasonlít az ICC-re, a kettő között lényeges különbségek vannak: az ICC határozatlan időre jött létre, szemben az ICTY korlátozott mandátumával, továbbá az ICC joghatósága minden részes tagállamra kiterjed, míg az ICTY csak a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett cselekményeket vizsgálja.

2005. március 31-én Kofi Annan korábbi ENSZ-főtitkár üdvözölte az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1593-as számú határozatát, melyben a BT a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) főügyésze elé utalta a Darfúrban zajló konfliktust. A főügyész rövidesen megindította a nyomozást, és munkájáról azóta félévente jelentést küld a Biztonsági Tanácsnak.

Több, mint három év és hét jelentés után, 2008. július 14-én Luis Moreno Ocampo, a Nemzetközi Büntetőbíróság főügyésze bemutatta az Omar al-Bashir hivatalban lévő szudáni elnök ellen szóló bizonyítékokat, és egyben arra kérte a bíróság bírát, adjanak ki elfogatóparancsot az elnök ellen. A vád a Darfúrban 2003 óta elkövetett atrocitásokkal összefüggésben háborús bűnök, emberiség elleni bűnök és népirtás volt.

Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár ugyanakkor reálpolitikai alapon határozottan ellenezte a szudáni elnök elleni vádemelést. Álláspontja szerint az elfogatóparancs hátráltatta volna a nemzetközi közösség béke-erőfeszítéseit Darfúrban. A huszonkét országot tömörítő és fontos regionális szereplő, az Arab Liga szintén erőteljesen bírálta a főügyészi indítványt, és rendkívüli ülést hívott össze. A képviselőletében megszólaló dél-afrikai ENSZ-nagykövet azt üzenete az ICC-nek, „adjon egy esélyt a békének”, és adjon egy évet az UNAMID (*United Nations Hybrid Operation in Darfour*) ENSZ-misszióknak.

Megjegyzendő, hogy a főügyészi vizsgálattal párhuzamosan Szudánban valóban jelentős nemzetközi erőfeszítések történtek a helyzet rendezésére. Az ország területén ekkorra az UNAMID már 23 ezer

fős létszámmal működött, és hétezer katonára állomásozott az Afrikai Unió missziója keretében (*African Union Mission in Sudan – AMIS*). 2008. október 15-én az ICC ügyészi kérelmet elbíráló bírói tanácsa, a három tagú Tárgyalás-előkészítő Kamara további bizonyítékok megszerzésére szólította fel a főügyészt.

Alig öt hónappal később azonban fordult a kocka. 2009. március 4-én az ügyész három vádpontjából kettő már átment a kamarán, így az ICC elrendelte al-Bashir letartóztatását. Az előzmények ismeretében a hír nem okozott meglepetést. A vád két rendbeli háborús és öt rendbeli emberiség elleni bűncselekmény. Népiirtás tárgyában azonban továbbra sem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték.

A döntés súlyos politikai hullámokat vetett. Veszélybe kerültek az Igazság és Egyenlőség Mozgalommal (*Justice and Equality Movement – JEM*) folytatott béketárgyalások csakúgy, mint az ENSZ szudáni békefenntartó és humanitárius tevékenysége. Kartúm a döntés után bejelentette, hogy több segélyszervezetet kiutasít az országból. Pesszimista elemzők még a 2005-ben Észak- és Dél-Szudán között kötött békemegállapodás jövőjét is kétségessnek érzik. Az Afrikai Unió, az Arab Liga és az Iszlám Konferencia Szervezete szolidaritását fejezte ki a szudáni elnökkel. Az Afrikai Unió vezetői lobbizni is próbáltak egy, az ICC eljárását 12 hónapra felfüggesztő BT-határozat elfogadásáért. Megpróbálták politikailag elszigetelni, lehetetlen helyzetbe hozni az ICC főügyészt. Az ICC római statútumában részes harminc afrikai ország csoportja tiltakozásul még a statútumból való kilépést is kilátásba helyezte. „A bíróság elszigetelődött, a főügyész meztelen” – mondta Szudán ENSZ-nagykövete, *Abdalmahmud Abdal-halem Mohamed*. A főügyész és más ICC-

Az **UNAMID** (*African Union/United Nations Hybrid Operation in Darfur*), az Afrikai Unió és az ENSZ darfúri vegyes missziója az ENSZ BT 2007. július 31-én elfogadott 1769-es határozatával jött létre. A BT az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján engedélyezte, hogy az UNAMID megtegye a szükséges intézkedéseket a darfúri békemegállapodás végrehajtásának támogatására, és szükség esetén erőt alkalmazzon önmaga és a civilek megvédése, valamint a segélymunkások akadálytalan mozgásának biztosítása céljából. Ugyanakkor a mandátumban nem szerepelt az a jogosítvány, hogy a békefenntartók elkobozhatják és lefoglalhatják az illegálisan tartott fegyvereket, sem az, hogy szankciókkal számolhatnak azok, akik akadályozzák a rendezést. Az UNAMID hivatalosan 2007. december 31-én kezdte meg működését.

tisztviselők valóban véthettek taktikai hibákat, melyek a bíróság ellenfeleinek malmára hajtották a vizet. Érdemes megemlíteni ugyanakkor, hogy a kérdésben több szempontból autentikusnak számító Kofi Annan élesen elítélte az Afrikai Unió büntetlenséget követelő diplomáciai offenzíváját.

Megállapíthatjuk: azzal, hogy a bírák elfogadták az al-Bashir letartóztatására írá-

Az **AMIS** (*African Union Mission in Sudan*) az Afrikai Unió szudáni missziója az ENSZ BT 2004. szeptemberi 1564. határozatával felhatalmazott, a darfúri konfliktushoz kapcsolódó, Szudán nyugati részére kiterjedő békefenntartó misszió volt 2004 és 2007 között. A kezdetben 150 fővel induló AMIS létszáma 2005 közepére már meghaladta a 7000 főt. Az UNAMID létrejöttéig az AMIS volt az egyetlen külső katonai erő a szudáni darfúri térségben, nem volt képes azonban hatékonyan megfékezni az erőszakot. Bár egy nagyobb és jobban felszerelt ENSZ békefenntartó erő felállítása már 2006 szeptemberében felmerült, a telepítésére, mivel a szudáni kormány ellenezte, nem került sor. Ehelyett az AMIS megbízását hosszabbították meg többször is, s csupán az ENSZ BT 2007. július 31-én elfogadott 1769-es határozatát követően jöhetett létre az UNAMID, az Afrikai Unió és az ENSZ darfúri vegyes missziója 2007. december 31-én.

nyuló indítványt, ez lett a büntetőbíróság első elfogatóparancsa hivatalban lévő államfő ellen, és egyben az ICC nyilvánvalóan legnagyobb port kavaró döntése is. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy Szudán nem részes állama az ICC-t megalapító 1998-as római egyezménynek.

Emlékeznünk kell ugyanakkor, hogy a politikai vezetők felelősségének deszakralizációja már korábban elindult. A közelmúltból megemlítendő Hissene Habre és Augusto Pinochet korábbi államfők letartóztatása. Slobodan Milošević esetében pedig korábban az ICTY emelt vádat egy hivatalban lévő államfő ellen. Látható, hogy amikor megszületik a politikai akarat és beindul a felelősségre vonás nemzetközi gépezete, egyre kevesebben bújhatnak a szuverenitás és immunitás pajzsa mögé.

Itt érdemes felidézni az ICC-t megalapító római statútum 27. cikkét, mely igyekszik deklarálni, hogy a bíróság nem bánik megkülönböztetett módon a hatalom csúcsán lévőkkel sem: „A Statútum rendelkezéseit egyformán, mindenfajta különbségtétel nélkül kell alkalmazni minden személyre, hivatali minőségétől függetlenül.”

A megoldatlan darfúri válság példája élesen rávilágít az ICC és a BT közötti potenciális konfliktusforrásokra, legfőképpen a két párhuzamos cél, a büntetőjogi felelősségre vonás/igazságszolgáltatás és a béketeremtés között feszülő ellentmondásokra.

Az ICC-nek jelenleg három nemzetközi bűncselekmény felett van joghatósága. Ezek a népirtás, a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények. Elkövetésüket és lehetséges következményeiket a BT általában a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetéseként értékeli. (A BT határozatai szerint a „béke veszélyeztetésének” minősült többek között a dél-afrikai apartheid, Líbia

szerepe az utasszállító repülőgépek elleni támadásokban, Iraknak a kurd lakossággal szembeni megtorlása, a somáliai és az angolai polgárháború, a libériai helyzet.) Vagyis e bűncselekmények súlyuk és a humanitárius elvek sérelme miatt – az elmúlt évtizedekben nagymértékben kiszélesedett, precedens értékű gyakorlat alapján – már kellő alapot teremtenek arra, hogy a BT az ENSZ-alapokmány VII. fejezete szerint eljárjon. Ebben pedig a BT majdnem abszolút döntési jogkörrel bír, így értelemszerűen az ICC statútumának rendelkezései sem kötik. Másrészt az ICC önálló jogi személyiségű nemzetközi szervezet, melyet a BT határozatai nem köteleznek közvetlenül. A három, joghatósága alá tartozó bűncselekmény gyanúja esetén az ICC-nek *ad absurdum* a BT határozata vagy egyetértése nélkül is joga van nyomozást indítani természetes személyek ellen. Az ICC külkapcsolatainak legfontosabbika mindazonáltal a BT-vel való kapcsolat, a két szerv pedig kölcsönösen igyekszik tiszteletben tartani a másik alapszabályát, az alapokmányt és a statútumot.

A 827. számú ENSZ BT-határozat arról tanúskodik, hogy az ICTY felállítását a BT a béke helyreállításához való hozzájárulásként értelmezte. Nem merültek fel ellentmondások a béketeremtés és az igazságszolgáltatás között. Általánosságban véve az ICTY létrejötte a régiót érintő széles körű nemzetközi válságrendezési stratégia része volt, hosszú távú célként pedig a joguralmának visszaállításával a délszláv területeken. Ez a nemzetközi béke és biztonság szempontjából tagadhatatlanul alapvető fontosságú, tehát az ENSZ-alapokmány szelleme is ezt kellett, hogy diktálja. A kriminalizáció elsődleges célja az erőszak alkalmazásától való elrettentés. A potenciális elkövetőket büntetőeljárás fenyé-

geti, és ez az elrettentés legújabb eszköze lehet a nemzetközi életben. Optimista olvasatban az ICC eljárása a viták rendezésének békés eszköze is lehet.

A helyzet mégsem mindig ilyen egyszerű. A daytoni megállapodás megkötésekor például az Egyesült Államoknak és a nemzetközi közösségnek kétségtelenül szemet kellett hunyia bizonyos események felett, hogy tárgyalóasztalhoz ültethessék a szerb kormányt. Az agressziós vádak előcítálása csak nehezítheti a helyzet lezárását és a térség pacifikálását, gondolhattuk akkoriban, és ez a megállapítás rövid távon meg is állta a helyét. Minden aggodalom ellenére végül egyik délszláv háborús bűnös letartóztatása sem vezetett komoly belpolitikai válsághoz.

A nemzeti és nemzetközi megbékélés, a törvényi konszolidáció, a múlt békés feldolgozása minden konfliktus lezárása után komoly tényezőnek számítanak. Ezen megközelítés szerint az igazságosságának és az igazságszolgáltatásnak alulról kell építkeznie, nem pedig felülről, például valamely ENSZ-határozatból. Mások ezzel szemben azzal érvelnek, hogy olyan nagy súlyú és jelentőségű bűnökről van szó, amelyek minden ember közös ügyévé teszik a felelősségre vonást. Az első világháború után Hollandia nem adta ki II. Vilmos császárt, ezzel meghiúsult a korábbi uralgó és a német főtisztek ellen tervezett per. Ez a döntés talán éppen az egyébként is ingatag német állam politikai összeomlását akadályozta meg. A Franco utáni Spanyolország vagy az apartheidtől megszabadult Dél-Afrika, illetve Chile a megbékélés pozitív példáinak nevezhetők. A nagy nehézségek árán konszolidálódott Kambodzsa is tipikus esete ennek a dilemmának. Az ENSZ és a kambodzsai kormány 1999 óta folytattak tárgyalásokat, és számos nehézség és kompromisszum után

2003-ban megkötötték a megállapodást a bíróságok felállításáról. A BT diplomatái számára általában erős a késztetés arra, hogy hagyják az eseményeket a könnyebb ellenállás irányába haladni. Kedvezőbbnek és elérhetőbbnek tűnhet egy viszonylagosan békés állapot megteremtése egy konfliktusövezetben, és ezzel számos élet megmentése. Az ICC vádja és esetleg fordulatokkal teli eljárása keresztülhúzhatja a politikai kiegyezés és a vádalku folyamatát. Dél-Afrikában és Észak-Írországban éppen a politikai vezetőknek adott amnesztia segítette a békefolyamatot, míg Sierra Leonében ugyanez új polgárháborúhoz vezetett.

Az ugandai fegyverszünet kapcsán Jack Snyder és Leslie Vinjamuri *Midwife for Peace* című cikkükben emlékeztetnek rá, hogy 1989 óta a háborúk kétharmada amnesztiával zárult, és az amnesztia, a megbékélés vezetett el a hosszú távú békéhez. A szerzők Macedóniát, Salvadort és Dél-Afrikát pozitív példának tartják ebből a szempontból.

Mikor az ICC is szereplője egy ilyen konfliktus rendezésének, jellegéből eredően más alapállással és más eszközökkel lát munkához, mint a Biztonsági Tanács vagy az egyes országok kormányai. A BT – mint politikai testület – számára sok esetben az opportunitás a legfőbb tényező. Az ICC viszont bírói szervként elvileg csak a legalitás talaján állhat. Ezért harcolták ki a BT állandó tagjai a felfüggesztő jogkört. A statútum 16. cikke pedig tágan értelmezve elismeri a BT e jogát, de legalábbis tiszteletben tartja elsőrendű kötelezettségét: „A jelen Statútum értelmében 12 hónapig nem kezdeményezhető vagy folytatható nyomozás vagy vádeljárás, amennyiben a Biztonsági Tanács az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete alapján meghozott határozatában felkérte erre a Bíróságot. A kérelmet a

Biztonsági Tanács azonos feltételekkel megújíthatja.”

A BT ezt a kompromisszum eredményeképpen létrejött cikkelyt fogja felhasználni a béke és az igazság közti mérlegelésre. A BT határozatával 12 hónapra felfüggeszheti a bíróság eljárását az adott ügyben és ezt a lépést akár egymás után többször is megteheti. Például al-Bashir letartóztatásának elrendelése után az Afrikai Unió képviselői is a Statútum 16. cikkét húzták elő, és az eljárás felfüggesztését javasolták a BT-nek.

Bár egy ilyen BT-határozat az eljárás megindulását nem tudja megakadályozni, képes lehet ellehetetleníteni az ICC működését. Ahhoz azonban, hogy a BT ilyen határozottan és harciasan legyen képes fellépni a bírósággal szemben, felfüggesztve annak eljárását, tagjai között viszonylag nagyfokú konszenzus szükségeltetik. A VII. fejezet szerinti határozatok meghozatala ugyanis nem mindennapos dolog a BT napirendjén. Nem volna könnyű éveken át blokkolni egy bírósági eljárást, ez ugyanis feltételeznél, hogy évről évre sikerül ugyanabban az ügyben összehozni a kilenc igen szavazatot, és mellette elkerülni a vétókat. Ezen felül még egy állandó BT-tag számára is kellemetlen a nemzetközi közvélemény ellenzése közepette erőltetni egy igazságtalannak tűnő ügyet.

A 2002. július 12-én elfogadott 1422. számú határozatában a Biztonsági Tanács felszólította az ICC-t, hogy tartózkodjon a büntetőeljárástól a statútumában nem részes államok ENSZ-békefenntartásban részt vevő állampolgárait érintően. A határozat az amerikai kormány kezdeményezésére és nyomására született meg, mivel az ki akarta vonni állampolgárait az ICC joghatósága alól.

Az Alapokmány 39. cikkének megfelelően „a BT megállapítja a béke bármilyen

veszélyeztetésének vagy megszegésének, vagy bármilyen támadó cselekménynek fennforgását és vagy megfelelő ajánlásokat tesz, vagy határoz afelett, hogy milyen rendszabályokat kell a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében a 41. és 42. cikk alapján foganatosítani”. A pontos megfogalmazás ellenére a BT mindig széles körű mérlegelési joggal rendelkezik ebben az esetben. Gyakorlatilag éppen eléggé széles körűvel ahhoz, hogy politikai szempontok szerint tudjon dönteni, akár negligálva a jogi érveket. A nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében maga választhatja meg, mely eszközzel próbálja megoldani a konfliktust. A BT egy eljövendő válsághelyzetben valószínűleg a politikai ésszerűség szabályai szerint cselekszik majd. Ez a büntetőjogi felelősségre vonás helyett gyakorta mást fog diktálni: például tárgyalást a helyzet konszolidálása érdekében, vagy amnesztiát. A bíróság szempontjából aggodalomra adhat okot például, ha a BT a helyzet konszolidálása érdekében egy béketárgyaláson a tárgyalási pozíciók javítása végett alkut köt a vezetők büntetlenségéről. Ez fikatív esetben egy megfordított vádalku lehetne, ahol később a vezetés második vonala ülne a vádlottak padján, a főbűnösök viszont csak tanúként volnának beidézhetők.

Az ugandai elnök 2005-ben az eljárás megszüntetését kérte az ugandai kormány ellen már két évtizede háborút vívó „Az Úr Ellenállási Hadserege” (*Lord's Resistance Army – LRA*) ügyében, mert mire az ügy az egyéves nyomozást követően az ICC elé került, már folytak az úgynevezett jubai béketárgyalások a kormány és a lázadók között. Vagyis az ugandai kormány hosszú idő után különféle okokból a konfrontáció helyett a lázadókkal való tárgyalásokat vá-

lasztotta. A bíróság Joseph Kony, a helyettese, Vincent Otti, valamint további három vezető letartóztatását kérte, illetve ezzel párhuzamosan foglalkozni kezdett az ugandai hadsereg által elkövetett atrocitásokkal is. Ugandai törvényhozók és vallási vezetők utaztak Hágába, hogy meggyőzzék Moreno-Ocampo főügyészt arról, hogy az eljárás káros a békefolyamatra nézve, és hogy legalább függessze fel a kiadott letartóztatási parancsot. A lázadók jogi értelemben csak úgy kerülhették volna ki az elfogatóparancsot, ha kísétnélnek a saját maguk által ellenőrzött területről, és alávetik magukat a saját állampolgárságuk szerinti ország, Uganda büntetőbíróságának. (Lévén az ICC joghatósága az állami bíróságokhoz képest szubszidiárius, vagyis csak akkor járhat el, ha az adott állam nem képes vagy nem hajlandó eljárni a nemzetközi bűncselekményekkel gyanúsítható személyekkel szemben.)

Az ICC eljárása önmagában természetesen nehezen lehet képes javítani a humanitárius helyzetet vagy a béke esélyeit. Ehhez általában jelentősebb nemzetközi jelenlét is szükségeltetik. Ugyanakkor az eljárás elegendő lehet ahhoz, hogy az adott konfliktusra terelje a nemzetközi közösség figyelmét. Ennek köszönhetően például a súlyos vádak miatt nagyobb elítélés övezte az ugandai lázadók tevékenységét és más államok általi támogatását, ezzel stigmatizálva és elszigetelve őket.

A polgárháborús csoportokkal szemben alapvetően kétféle stratégia képzelhető el: a megbékítés-megbékélés, vagy a marginalizálás. A marginalizálást segítheti az ICC eljárása, mivel megbélyegzi és elszigeteli az adott nemzetközi bűncselekménnyel gyanúsított vezetőket. (Uganda esetében ez a kormány ellen lázadó LRA-t jelenti.) Ezzel párhuzamosan a vádak politikailag és erkölcsileg legitimálhatják a

terhelt lázadó csoportok elleni katonai fellépést.

Amennyiben a konfliktus nem oldható meg katonailag, mert egyik fél sem képes megsemmisíteni vagy igazán meggyengíteni a másikat, akkor egyfajta *status quo* kialakulása vagy megbékélési folyamat következhet. A kibontakozó megbékélést általában már inkább nehezíti egy nemzetközi bíróság előtt folyó eljárás, vagy akár annak lehetősége. Az éppen intenzíven folyó konfliktusok során a potenciális vádlottak nem érdekeltek a harcok beszüntetésében.

Fekete-Afrika kapcsán Richard Dowden, a Brit Királyi Afrika Társaság igazgatója elkerülendő negatív példaként állítja az ICC elé a Ruandai Nemzetközi Törvényszék (ICTR) pazarló és rossz hatékonyságú tevékenységét. A szerző ugandai eseményekről szólva az ICTR mellett az ICC-t is naivitással és rossz időzítéssel vádolja afrikai ügyekben. Hangsúlyozza, hogy amennyiben az ICC szerepet kíván vállalni Afrika komplex háborúiban, meg kell ismernie a helyi környezetet, meg kell értenie annak összefüggéseit, valamint minden egyes lépése előtt végig kell gondolnia, hogy az milyen hatásokkal járhat az adott konfliktusövezetben.

A bíróság eddig négy ország ügyeivel foglalkozott, melyek mindegyike fekete-afrikai ország (Kongói Demokratikus Köztársaság, Uganda, Szudán, Közép-afrikai Köztársaság). Vagyis mindeddig csak afrikai országokban kialakult helyzetek és afrikai gyanúsítottak kerültek a bíróság elé (következésképpen csak ebből a régióból tudunk szemléltető példákat hozni). Erre válaszul fogalmazódik meg a neokolonializmus vádja és az afrikaiak bizalmatlansága. Az ICC gyakorlata mindenesetre azt az érzetet keltheti, hogy Fekete-Afrikát különleges vagy magasabb szintű ellenőr-

zés alatt kívánja tartani a nemzetközi közösség. A jelenség egyik oka az lehet, hogy általában könnyebb konszenzust kialakítani periférikus konfliktusokat érintően, mert ezek egyik ország vitális érdekeit sem érintik. Ezzel párhuzamosan az ENSZ békefenntartó misszióiban viszont jelentős a fekete-afrikai országok katonáinak aránya, vagyis a „nemzetközi béke és biztonság” fenntartása érdekében együttműködésre van szükség az afrikai országokkal.

Le kell szögezni ugyanakkor, hogy az afrikai országok nem csak mint „vádoltak”, mint vizsgálatok tárgyai vesznek részt a bíróság életében. Az ICC alapításakor a római konferencián negyvenhét afrikai ország képviselői voltak jelen. Ma a száznyolc részes államból harminc, a tizennyolc bíróból pedig öt afrikai.

A fent ismertetett szudáni és ugandai példa kapcsán érdemes felidézni, hogy az ICC születése előtt az ENSZ közgyűlése csupán azt tervezte, hogy a létrehozandó nemzetközi bíróság támogatja és kíségeti majd az olyan országok igazságszolgáltatását, amelyek nem képesek megbirkózni a kábítószer-kereskedelemmel és a terrorizmussal. A kis karib-tengeri és latin-amerikai országok hatóságainak lett volna erre leginkább szüksége. Emlékezetes ebben az ügyben Trinidad és Tobago javaslata az ENSZ közgyűlésén. Kiegészítő jellegű, kíségető joggal bírt volna a tervbe vett bíróság, melyet krízishelyzetben vettek volna igénybe az olyan gyenge államok, amelyek szuverenitásukat nem képesek a teljes államterületen gyakorolni. Philip Nel, az új-zélandi Otago Egyetem professzora például ennek kapcsán nyíltan kimondja, hogy a gyenge államok számára a szuverenitás sosem volt több egy hasznos és szükséges fikciónál.

Egyesek ma is úgy értékelik, hogy a bíróság kifejezetten a gyenge, periférikus államok számára jött létre. A fejlett országok pozitív hozzáállása valóban elvi okokkal is magyarázható. Kezdetben úgy értékelhették, hogy a bíróságnak az egyéni felelősség kérdésén túlmutató szerepe is lehet a nemzetközi rend és stabilitás fenntartásában. A római konferencián Lloyd Axworthy volt kanadai külügyminiszter is felhívta a figyelmet az ilyen tágabb értelmű összefüggésekre.

Összességében elmondható, hogy az ICC-re váró kihívások közül több a politikai, mint a jogi jellegű, mivel kétségtelenül politikailag érzékeny kérdésekben hoz döntéseket. A bíróság hatékony működése érdekében valószínűleg továbbra is szükség lesz arra, hogy a BT aktív szerepet játsszon. Ahhoz, hogy a tagállamok és az ENSZ valóban üldözzék a nemzetközi bűncselekmények elkövetőit, a pusztán jogi hatáskörön túl minden esetben politikai akarat és államközi együttműködés is kell. Még ezen előfeltételek megléte esetén is csak a legsúlyosabb, legnagyobb figyelmet kiváltó esetek kerülnek az ICC napirendjére. Bár vannak, akik a világpolitika normativista irányú átalakulását vizionálják, a többség mérsékelt eredményekre számít a bíróság gyakorlati kilátásai kapcsán, és semmiképpen nem beszélne forradalmi előrelépésről. Ennek oka a politikai környezet, valamint az, hogy a státútum szűken értelmező felfogást tükröz. Joggyakorlata némi reformlendületet adhat a nemzetközi kapcsolatok területén, de áttörés egyelőre nem várható. A bírói hatalom kiterjesztő értelmezésének egyébként is szükséges korlátokat szabni. Ugyanakkor az ICC sikere nem csak a részes államok vagy az elítéltek számára mutatkozhat meg, mert hosszú távon nem csak a jogható-

ság elsődleges gyakorlása számít. Amennyiben nem a bíróság gyakorlati működését, hanem a nemzetközi büntetőjog normáinak és az általuk közvetített értékeknek az érvényesülését vizsgáljuk, akkor nyilvánvalóan nagyobb fejlődésről számolhatunk be. A bíróság mércét állít

az állami hatóságok elé, és arra ösztönzi őket, hogy alkalmazzák elveit a saját gyakorlatukban. ■

* A szerző jogász, a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának munkatársa. A cikkben leírtak nem jelentik a magyar kormány hivatalos álláspontját/roldalom

Irodalom

- Cassese, Antonio: Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections. *European Journal of International Law*, Vol. 10, No. 1. 1999. 144–171. o.
- Dowden, Richard: ICC in the dock. *Prospect Magazine*, May 2007.
- Franceschet, Antonio: The rule of law, inequality, and the International Criminal Court. *Alternatives – global, local, political*, Vol. 29 (2004).
- Lanz, David: The ICC's Intervention in Northern Uganda: Beyond the Simplicity of Peace vs. Justice. *Working Paper*, The Fletcher School Institute for Human Security, May 2007.
- Lynch, Colum: International Court Under Unusual Fire, Africans Defend Sudan's Indicted Leader. *The Washington Post*, June 30, 2009.
- Nel, Philip: Between counter-hegemony and post-hegemony: The Rome Statute and normative innovation in world politics. In Andrew F. Cooper – John English – Ramesh Chandra Thakur (eds.): *Enhancing Global Governance – Towards a new diplomacy?* New York, 2002, United Nations University Press.
- Rubin, Elizabeth: If not Peace, then Justice. *The New York Times*, April 2, 2006.
- Weller, Marc: Undoing the global constitution: UN Security Council action on the International Criminal Court. *International Affairs*, Vol. 78. No. 4. October 2002.
- Stahn, Carsten: The Ambiguities of Security Council Resolution 1422 (2002). *European Journal of International Law*, 14 (2003).
- Stares, Paul – Noyes, Alexander: *Think Twice About Bashir*. *Newsweek*, March 16, 2009.
- Sudan raises Security Council tensions. *Oxford Analytica*, August 26, 2008.

Fontosabb dokumentumok

- A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma, <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/rome fra.htm>.
- Az ENSZ Közgyűlésének 58/318. számú határozata (*Resolution adopted by the General Assembly [without reference to a Main Committee (A/58/L.68)] 58/318. Cooperation between the United Nations and the International Criminal Court*)
<http://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/514/94/pdf/N0351494.pdf?OpenElement>.